

PREZUMȚIA DE NEVINOVĂȚIE – CADRUL NAȚIONAL ȘI STANDARDELE INTERNAȚIONALE*

Dinu OSTAVCIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar

Acest subiect este unul sensibil, deoarece organele de drept cunoscând faptul că încălcarea prezumției nevinovăției nu succede sancțiuni procesuale, deseori își „permit” lezarea acestui principiu. Cu toate acestea, prezumția de nevinovăție este un drept garantat, încălcarea căruia poate duce la despăgubiri din partea statului, afectând economia națională. În acest articol s-a analizat cadrul național și standardele internaționale privind prezumția de nevinovăție, precum și s-a încercat a scoate în evidență unele aspecte practice ce duc la vătămarea dreptului respectiv.

Cuvinte cheie: prezumția de nevinovăție, organ judiciar, acte procesuale, judecător de instrucție, instanță de judecată, parte în proces.

PRESUMPTION OF INNOCENCE - NATIONAL FRAMEWORK AND INTERNATIONAL STANDARDS*

Dinu OSTAVCIUC,
PhD, associate professor

This subject is a sensitive one, because the law enforcement bodies, knowing that the violation of the presumption of innocence does not succeed in procedural sanctions, often “allow” themselves to infringe this principle. However, the presumption of innocence is a guaranteed right, the violation of which can lead to compensation from the state, affecting the national economy. This article analyzed the national framework and international standards on the presumption of innocence, as well as tried to highlight some practical issues that lead to the harm of that right.

Keywords: presumption of innocence, judicial body, procedural documents, instruction judge, the court, part in the process.

Introducere. Sub prezumția de nevinovăție, persoana acuzată de o infracțiune este presupusă condiționat nevinovată până la probarea vinovăției. Prezumția de nevinovăție nu echivalează cu o afirmație că acuzatul este cu adevărat nevinovat, ea doar cere să-l considere nevinovat până când va fi găsit vinovat printr-o hotărâre judecătorească care a intrat în vigoare. La baza hotărârii de condamnare a persoanei trebuie să fie puse probe pertinente, concludente și utile de vinovăție.

Potrivit art. 21 din Constituția Republicii Moldova, „Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asi-

Introduction. On the presumption of innocence, the person charged with a crime is presumed conditionally innocent until proven guilty. The presumption of innocence does not amount to a statement that the accused is indeed innocent, it only requires to find him innocent until he is found guilty by a court ruling that has come into force. Relevant, conclusive and useful evidence of guilt must be provided on the basis of the decision to convict the person.

According to art. 21 of the Constitution of the Republic of Moldova, “Any person charged with a criminal offense shall be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guar-

*Articol elaborat în baza proiectului „Asigurarea drepturilor omului în cadrul etapelor prejudiciare: normativul procesual penal național, practici europene și internaționale”, din cadrul Programelor de Postdoctorat pentru anii 2022-2023, cu cifrul 22.00208.0807.04/PD I.

* The article has been developed on the basis of the project “Ensuring Human Rights in the Preliminary Stages: the National Criminal Procedural Norm, European and International Practices”, within the Postdoctoral Programs for the years 2022-2023, with the number 22.00208.0807.04 / PD I

gurat toate garanțiile necesare apărării sale." Prin reglementarea acestui principiu în Legea Supremă înțelegem că prezumția nevinovăției este un principiu constituțional, care garantează oricărei persoane acuzate dreptul de a nu fi acuzată premeditat în cadrul unei judecăți.

Metode și materiale aplicate. Publicația a fost elaborată prin folosirea materialului teoretic, normativ și empiric. Problema respectivă a fost cercetată cu folosirea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind aspectele practice ale prezumției nevinovăției și elaborarea recomandărilor optime în vederea garantării dreptului respectiv.

Rezultate obținute și discuții. Consacrarea prezumției nevinovăției se regăsește și în legea procesual-penală (art. 8 CPP). Din prevederile art. 8 CPP putem desprinde faptul că prezumția nevinovăției întrunește următoarele condiții:

„Persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată până când vinovăția acesteia nu va fi dovedită în modul prevăzut de CPP, într-un proces public, în cadrul căruia acestei persoane îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, și nu va fi constatată printr-o hotărâre judecătorească de condamnare definitivă.” Din această regulă deducem că numai o instanță de judecată, cu respectarea procedurilor legale prevăzute de CPP, poate face concluzii despre vinovăția unei persoane că a comis o infracțiune. Vinovăția se va stabili într-un proces public, cu respectarea tuturor garanțiilor, deoarece chiar și punerea persoanei sub învinuire și înaintarea acuzării nu poate fi tratată ca stabilirea vinovăției unei persoane.

În Hotărârea nr. 3 din 23.02.2016¹, CC a menționat că „[...] Acest principiu îi permite bănuțului, învinuțului sau inculpatului să fie considerat de bună-credință și să se apere de orice

antees necessary for his defense.” By regulating this principle in the Supreme Law, we mean that the presumption of innocence is a constitutional principle, which guarantees any accused person the right not to be charged premeditatedly with a trial.

Methods and materials applied. The publication was developed using theoretical, normative and empirical material. The problem was investigated using several methods of scientific investigation specific to the theory and doctrine of criminal procedure: logical method, comparative analysis method, systemic analysis etc.

The purpose of the research. Research and analysis of the internal normative framework, jurisprudence and doctrine on the practical aspects of the presumption of innocence and elaboration of optimal recommendations in order to guarantee the respective right.

Results obtained and discussions. The consecration of the presumption of innocence is also found in the criminal procedure law (art. 8 of the CCP). From the provisions of art. 8 of the CCP we can deduce that the presumption of innocence consists in the following (meets the following conditions):

“The person accused of committing a crime is presumed innocent until his guilt is proved in the manner provided by the CCP, in a public trial, in which this person will be provided with all the necessary guarantees for his defense, and will not be found guilty by a final conviction.” From this rule, we deduce that only a court, in compliance with the legal procedures provided by the CCP, can draw conclusions about the guilt of a person that has committed a crime. Guilt will be established in a public trial, respecting all guarantees, because even the accusation and indictment cannot be treated as establishing a person's guilt.

In Decision no. 3 of 23.02.2016¹, CC mentioned that, “[...] This principle allows the suspect, accused or defendant to be considered in good faith and to defend himself against any

¹HCC nr. 3 din 23.02.2016 privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv) (pct. 83, 84). Disponibilă: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/roh323022016ro2aa9d.pdf> [accesat: 27.04.2022].

¹ DCC no. 3 of 23.02.2016 on the exception of unconstitutionality of the paragraphs (3), (5), (8) and (9) of the article 186 of the Code of Criminal Procedure (the term of pre-trial detention) (points 83, 84). Available: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/roh323022016ro2aa9d.pdf> [accessed: 27.04.2022].

posibilă acuzație injustă sau neproportională.”

„Vinovăția se consideră stabilită nu din momentul pronunțării sentinței, ci de la intrarea ei în vigoare, adică la expirarea contestațiilor.”² În cazul în care sentința instanței de fond a fost contestată, aceasta va intra în vigoare numai după examinarea sa de către instanțele ierarhic superioare.

„În acest sens, CtEDO a reținut că este încălcată prezumția de nevinovăție în cazul în care, fără stabilirea în mod legal a vinovăției și, mai ales, fără ca acuzatul să fi avut posibilitatea de a-și exercita dreptul la apărare, o decizie judiciară reflectă sentimentul că acesta este vinovat de săvârșirea unei infracțiuni (CtEDO, *Minelli c. Elveției*, hotărârea din 25 martie 1983, §. 37).” Anume din analiza acestei constatări a Curții, s-a tras concluzia că scopul general al instituirii acestei garanții este reprezentat de necesitatea protejării acuzatului de un verdict de culpabilitate ce nu a fost stabilit legal.

De fapt, în *cauza Minelli c. Elveției*, a fost adoptată prima hotărâre în care a fost instituit, din punct de vedere principial, standardul impus de art. 6 par. 2, precum și ce consideră Curtea a fi o încălcare a acestui standard.

„Bănuitul, învinuitul sau inculpatul nu sunt obligați să-și dovedească nevinovăția.” Obligația de a dovedi vinovăția o are partea care susține învinuirea. Prin urmare, obligația de a dovedi temeinicia acuzației și de a infirma, pe căi legale, argumentele apărării (în cazul în care acestea sunt) este pusă pe umerii părții acuzării (procurorul, organul de urmărire penală, victima, partea vătămată, partea civilă, precum și reprezentanții acestora). Sarcina probei îi revine statului prin intermediul organelor judiciare. Din această perspectivă, probele trebuie să fie interpretate la orice fază și etapă a procesului penal. În toate aceste etape orice persoană acuzată trebuie tratată ca nevinovată, până la proba contrarie (până la adoptarea unei hotărâri definitive de condamnare).

„În orice proces penal, prezumția de nevinovăție plasează sarcina probei asupra acuzării, însemnând că un acuzat nu poate fi obligat să se autoincrimineze, iar o condam-

possible unjust or disproportionate accusation.

“Guilt is considered established not from the moment of pronouncing the sentence, but from its entry into force, i.e. at the expiration of the appeals.”² If the judgment of the court of first instance has been challenged, it will enter into force only after its examination by the hierarchically superior courts.

“In this regard, the ECHR held that the presumption of innocence was violated if, without legally establishing guilt and, in particular, besides the accused being able to exercise his right of defense, a court decision reflects the feeling that he is guilty of committing a crime (*ECHR, Minelli v. Switzerland*, decision from 25 March 1983, §. 37).” Exactly from the analysis of this finding of the Court, it was concluded that the general purpose of establishing this guarantee is the need to protect the accused from a guilty verdict that has not been established by law.

As a matter of fact, in the *case of Minelli v. Switzerland*, the first decision was adopted in which the standard imposed by art. 6 paragraph 2, as well as what the Court considers to be a violation of this standard.

“The suspect, accused or defendant is not obliged to prove his innocence. The burden of proof lies with the party supporting the accusation. Therefore, the obligation to prove the merits of the accusation and to legally refute the arguments of the defense (if any) is placed on the shoulders of the prosecution (prosecutor, criminal investigation body, victim, injured party, civil party, as well as their representatives). The burden of proof rests with the state through the judicial bodies. From this perspective, the evidence must be interpreted at any phase and stage of the criminal proceedings. In all these stages, any accused person must be treated as innocent until proven guilty (pending the adoption of a final conviction).

“In any criminal trial, the presumption of innocence places the burden of proof on the prosecution, meaning that an accused cannot be compelled to incriminate himself and a conviction is to be based on evidence. At the same time, the formulation of presumptions, with the

² Шаталов А.С. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебный курс, Том I, Общие положения, Издательский дом МПА-Пресс. Москва - Великий Новгород. 2012, с. 126, 127.

² Шаталов А.С. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебный курс, Том I, Общие положения, Издательский дом МПА-Пресс. Москва - Великий Новгород. 2012, с. 126, 127.

nare urmează să fie bazată pe probe. În același timp, formularea prezumțiilor, cu solicitarea explicațiilor din partea acuzatului, reieșind din unele circumstanțe de fapt, nu va fi neapărat incompatibilă, atâta vreme cât există anumite garanții.”³

În acest sens s-a pronunțat și CC menționând că, „În baza principiului prezumției de nevinovăție, sarcina probei îi revine acuzării, iar situațiile îndoielnice sunt interpretate în favoarea celui acuzat (in dubio pro reo). Prezumpția de nevinovăție implică pentru acuzat dreptul de a propune probe în favoarea sa și de a nu depune mărturii împotriva sa.”⁴

„În plus, acuzarea are obligația de a-i preciza persoanei în cauză ce acuzații i se aduc – pentru a-i oferi ocazia să își pregătească și să își prezinte apărarea în mod corespunzător – și de a oferi probe suficiente pentru a întemeia o declarație de vinovăție (Barberà, Messegué și Jabardo împotriva Spaniei, pct. 77; Janosevic împotriva Suediei, pct. 97).

Prezumția de nevinovăție este încălcată în cazul în care sarcina probei este transferată de la acuzare apărării (Telfner împotriva Austriei, pct. 15). Sarcina probei nu poate fi transferată în cadrul unei acțiuni de despăgubire, introdusă ca urmare a unei rezoluții definitive de încetare a urmăririi penale (Capeau împotriva Belgiei, pct. 25).⁵

Este de menționat că legea nu obligă persoana acuzată să-și demonstreze nevinovăția, deși are dreptul să o facă. Aceasta înseamnă că nu poate fi obligat să depună nicio mărturie, sub orice răspundere legală, iar refuzul de a depune mărturie nu poate fi interpretat ca recunoașterea vinovăției sale sau ca o circumstanță agravantă. Totodată, apărătorul

request of explanations from the accused, arising from certain factual circumstances, will not necessarily be incompatible, as long as there are certain guarantees.”³

In this sense, the CC also ruled, mentioning that, “Based on the principle of the presumption of innocence, the burden of proof lies with the prosecution, and the questionable situations are interpreted in favor of the accused (in dubio pro reo). The presumption of innocence implies for the accused the right to offer evidence in his favor and not to testify against him.”⁴

“In addition, the prosecution has an obligation to specify to the person concerned what charges are brought against him - to give him an opportunity to prepare and present his defense properly - and to provide sufficient evidence to establish a guilty plea (Barberà, Messegué and Jabardo against Spain, point 77; Janosevic against Sweden, point 97).

The presumption of innocence is violated if the burden of proof is transferred from the prosecution to the defense (Telfner against Austria, point 15). The burden of proof may not be transferred in an action for damages brought as a result of a final decision to terminate the criminal proceedings (Capeau against Belgium, point 25).”⁵

It should be noted that the law does not oblige the accused person to prove his innocence, although he has the right to make it. This means that he cannot be compelled to testify under any legal liability, and the refusal to testify cannot be interpreted as an admission of guilt or as an aggravating circumstance. At the same time, the defendant’s lawyer has the right and is obliged to prove to his client his innocence or the presence of a mitigating cir-

³ Jeremy McBride. Drepturile omului și procedura penală. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului Ediția. Consiliul European, Ediția a 2-a, octombrie 2019, publicație în limba română, p. 10.

⁴ HCC nr. 27 din 30 octombrie 2018 privind controlul constituționalității unor dispoziții din articolul 185 din Codul de procedură penală (arestarea preventivă în cazul în care persoana nu și-a recunoscut vina în privința comiterii faptei imputate) (Sesizările nr. 130g/2018, nr. 133g/2018, nr. 134a/2018 și nr. 143g/2018) §82.

⁵ Ghid privind art. 6 din Convenție – Dreptul la un proces echitabil (latura penală). Consiliul European/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014, pct. 201. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ROM.pdf [accesat: 26.04.2022].

³ Jeremy McBride. Drepturile omului și procedura penală. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului Ediția. Consiliul European, Ediția a 2-a, octombrie 2019, publicație în limba română, p. 10.

⁴ DCC no. 27 of 30 October 2018 on the review of the constitutionality of certain provisions of article 185 of the Code of Criminal Procedure (pre-trial detention if the person has not pleaded guilty to the alleged offense) (Notifications no. 130g/2018, no. 133g/2018, no. 134a/2018 and no. 143g/2018) §82.

⁵ Guide regarding art. 6 of the Convention - The right to a fair trial (criminal side). Council of Europe / European Court of Human Rights, 2014, pct. 201. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ROM.pdf [accessed: 26.04.2022].

învinitului are dreptul și este obligat să-i dovedească clientului său nevinovăția sau prezența unei circumstanțe atenuante. Din prezumția nevinovăției rezultă următoarea regulă: vinovăția neprobată este egală cu nevinovăția probată.

„De principiu, s-a statuat în cauze ca *Saunders contra Marii Britanii* și *Murray contra Marii Britanii* că tăcerea nu se poate traduce în recunoașterea vinovăției. Dacă interpretarea dată tăcerii este în sensul unei recunoașteri a acuzației se poate vorbi de încălcarea prezumției de nevinovăție. Cu toate acestea principiul enunțat mai sus nu este absolut, el putând fi încălcat dacă legea internă permite și dacă se respectă toate garanțiile prevăzute de normele interne și internaționale.”⁶

În cauza *Țurcan și Țurcan c. Moldovei*⁷, Hotărârea din 23.10.2007, §. 51, „Curtea este, în special, frapată de motivele pentru deținerea lui D.T. începând cu 8 noiembrie 2005 [...] și anume că el a refuzat să divulge acuzaării numele martorilor care puteau dovedi nevinovăția sa în proces. Ea consideră că acest lucru nu numai că nu poate constitui un temei pentru arestarea unei persoane, dar este și o încălcare a dreptului unui acuzat de a păstra tăcerea, garantat de articolul 6 al Convenției (a se vedea, printre multe altele, *Jalloh v. Germany [GC]*, nr. 54810/00, § 100, ECHR 2006).”

În una din cauzele examinate⁸, CC a verificat conformitatea prevederilor care permit aplicarea arestării preventive în ipoteza în care inculpatul nu și-a recunoscut vinovăția în privința comiterii faptei imputate cu principiul prezumției de nevinovăției, precum și dacă aceste prevederi restrâng sau nu în mod nejustificat dreptul la libertate și la siguranță. În cauza respectivă, §. 78, 83, 86, CC menționează că, „Principiul prezumției de nevinovăție impune, între altele, ca, în îndeplinirea funcțiilor lor, instanțele

cumstance. The following rule follows from the presumption of innocence: unproven guilt is equal to proven innocence.

“In principle, it has been ruled in cases *Saunders against Great Britain* and *Murray against Great Britain* that silence cannot be translated into an admission of guilt. If the interpretation given to the silence is in the sense of an acknowledgment of the accusation, one can speak of the violation of the presumption of innocence. However, the above principle is not absolute, it can be violated if domestic law allows and if all the guarantees provided by domestic and international rules are respected.”⁶

In the case *Țurcan and Țurcan v. Moldova*⁷, Decision from 23.10.2007, §. 51, “The Court is particularly astonished by the reasons for the detention of D.T. starting with November 8, 2005 [...] namely, that he refused to disclose to the prosecution the names of witnesses who could prove his innocence in the trial. It considers that this cannot be a ground for the arrest of a person, but it is also a violation of an accused’s right to remain silent, guaranteed by Article 6 of the Convention (see, among many others, *Jalloh v. Germany [GC]*, no. 54810/00, § 100, ECHR 2006).”

In one of the cases examined⁸, CC verified the conformity of the provisions that allow the application of pre-trial detention in the event that the defendant did not plead guilty to the alleged crime with the principle of presumption of innocence, and whether or not these provisions unjustifiably restrict the right to liberty and security. In that case, §. 78, 83, 86, CC mentions that, “The principle of the presumption of innocence requires, inter alia, that, in the performance of their duties, the courts should not start from the preconceived notion that the person committed the alleged act. The European Court has emphasized that anyone accused of

⁶ Mihail Udrouiu, Ovidiu Predescu, *Protectia europeana a drepturilor omului și procesul penal român*, Tratat, Ed. All Beck, p. 629.

⁷ Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112787> [accesat: 27.04.2022].

⁸ HCC nr. 27 din 30 octombrie 2018 privind controlul constituționalității unor dispoziții din articolul 185 din Codul de procedură penală (arestarea preventivă în cazul în care persoana nu și-a recunoscut vina în privința comiterii faptei imputate) (Sesizările nr. 130g/2018, nr. 133g/2018, nr. 134a/2018 și nr. 143g/2018).

⁶ Mihail Udrouiu, Ovidiu Predescu, *Protectia europeana a drepturilor omului și procesul penal român*, Tratat, Ed. All Beck, p. 629.

⁷ Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112787> [accessed: 27.04.2022].

⁸ DCC no. 27 of 30 October 2018 on the review of the constitutionality of certain provisions of article 185 of the Code of Criminal Procedure (pre-trial detention if the person has not pleaded guilty to the alleged offense) (Notifications no. 130g/2018, no. 133g/2018, no. 134a/2018 and no. 143g/2018).

de judecată să nu pornească de la ideea preconcepută potrivit căreia persoana a comis fapta imputată. Curtea Europeană a subliniat că orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni are dreptul de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina. [...]. Dreptul la tăcere include: 1) dreptul de a nu face nicio declarație cu privire la o faptă care i se atribuie ori o învinuire care i se aduce, fără a i se putea imputa anterior nesinceritatea ca circumstanță agravantă; 2) libertatea de a răspunde sau nu, în cunoștință de cauză, la toate întrebările (dreptul la tăcere totală) sau doar la unele întrebări (dreptul la tăcere parțială); 3) dreptul de a nu contribui la propria sa incriminare (*nemo tenetur se ipsum accusare*)."

„Prezumția de nevinovăție și dreptul la tăcere nu sunt încălcate dacă în instanță sunt folosite probe obținute de la acuzat împotriva voinței lui dar care au o existență independentă de aceasta, spre exemplu documente găsite la percheziție sau probe biologice.”⁹

„Concluziile despre vinovăția persoanei de săvârșirea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri.” Aceleași prevederi sunt stipulate și în art. 389 alin. (2) CPP. „Dacă lipsesc probe care confirmă, dovedesc cu certitudine învinuirea și dacă se epuizează toate posibilitățile de administrare a altor probe, procesul penal este clasat sau este pronunțată o sentință de achitare. Concluziile instanței judecătorești cu privire la vinovăția sau nevinovăția inculpatului trebuie să fie motivate în sentință, indicându-se probele cercetate. Sarcina de a dovedi vinovăția revine acuzării, inculpatul și apărătorul lui având posibilitatea în proces de a folosi orice mijloc de probă pentru a o infirma.”¹⁰

„Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, în condițiile prezentului cod, se interpretează în favoarea bănuțului, învinutului, inculpatului.” Presumția de nevinovăție

committing a crime has the right to remain silent and not to incriminate himself. [...]. The right to silence includes: 1) the right not to make any statement concerning an act attributed to him or an accusation brought against him, without previously being liable for insincerity as an aggravating circumstance; 2) freedom to answer or not, knowingly, all questions (the right to total silence) or only some questions (the right to partial silence); 3) the right not to contribute to his own incrimination (*nemo tenetur se ipsum accusare*)."

“The presumption of innocence and the right to silence are not violated if evidence obtained from the accused against his will is used in court but which exists independently of it, for example documents found during the search or biological evidence.”⁹

“Conclusions about the person’s guilt of committing the crime cannot be based on assumptions.” The same provisions are stipulated in art. 389 paragraph (2) of the CCP. “If there is no evidence to prove it, the accusation is proven with certainty and if all the possibilities of administering other evidence are exhausted, the criminal case is closed or a sentence of acquittal is pronounced. The conclusions of the court regarding the guilt or innocence of the defendant must be motivated in the sentence, indicating the evidence investigated. The burden of proving the blame belongs to the prosecution, while the defendant and his defense counsel having the opportunity in the process to use any means of proof to refute it.”¹⁰

“All doubts in proving the accusation that cannot be removed, under the conditions of this code, are interpreted in favor of the suspect, the accused, the defendant.” The presumption of innocence is a relative presumption that disappears with the evidence to the contrary, i.e.

⁹ D. J. Harris, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, pag. 242, în Lan Cranjan Alexandra Carmen. Încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarații oficiale ale reprezentanților statului. Coordonator lucrare: Mihai Selegean. Institutul national al magistraturii, București, 2009, p. 8. Disponibil: https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2011-03-9-8374414-0-prezumtia-nevinovatie-studiu-inm.pdf [accesat: 25.04.2022].

¹⁰ Iurie Odagiu, Tudor Osoianu și alții. Drept procesual penal. Partea generală. Ed. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2009, p. 85

⁹ D. J. Harris, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, pag. 242, în Lan Cranjan Alexandra Carmen. Încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarații oficiale ale reprezentanților statului. Coordonator lucrare: Mihai Selegean. Institutul national al magistraturii, București, 2009, p. 8. Available: https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2011-03-9-8374414-0-prezumtia-nevinovatie-studiu-inm.pdf [accesed: 25.04.2022].

¹⁰ Iurie Odagiu, Tudor Osoianu și alții. Drept procesual penal. Partea generală. Ed. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2009, p. 85.

este o presupunere relativă care dispare o dată cu proba contrarie, adică atunci când vinovăția persoanei este demonstrată prin probe certe. „Dacă această certitudine nu se manifestă, prezumția de nevinovăție triumfă și poate fi completată cu principiul că orice îndoială este în favoarea inculpatului – *in dubio pro reo*. Principiul *in dubio pro reo* este în strânsă aplicare cu prezumția de nevinovăție, deoarece la pronunțarea unei condamnări instanța nu se poate bizui pe probabilități.”¹¹

„Regula „îndoiala profită acuzatului” este un compliment al prezumției de nevinovăție, un principiu instituțional care reflectă modul în care marele principiu al aflării adevărului se regăsește în materia probațiunii”.¹²

Textul legislatorului „toate dubiile” trebuie înțeles ca toate dubiile ce pun la îndoială, ridică semne de întrebare sau fac incertă și dubioasă o posibilă adoptare a unei hotărâri de condamnare a persoanei. Pornind de la prevederea legală că *fiecare probă urmează să fie apreciată din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor*” (art. 101 alin. (1) CPP), dubiile pot apărea în cazul în care instanța de judecată, cercetând probele în cadrul ședințelor, nu poate decide asupra emiterii unei hotărâri de condamnare sau a unei hotărâri de achitare a inculpatului. În aceeași ordine de idei, formula respectivă se va aplica și la faza urmăririi penale, atunci când, la această fază, organul de urmărire penală, în urma cercetării sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei nu a stabilit adevărul. Prin urmare, în urma administrării întregului probatoriu, procurorul, analizând aceste probe, este la limita luării unei decizii, fie a expedierii cauzei în instanța de judecată, fie a lua o decizie în favoarea bănuțului sau învinuțului.

În cauza *Ajdarić contra Croației*¹³, Hotărârea din 13.12.2011, §. 35, Curtea a statuat, de asemenea, în cauze referitoare la diverse aspecte în temeiul articolului 6 din Convenție în

when the person’s guilt is proven by certain evidence. “If this certainty does not manifest itself, the presumption of innocence prevails and can be supplemented by the principle that any doubt is in favor of the defendant – *in dubio pro reo*. The principle *in dubio pro reo* is in close application with the presumption of innocence, because when pronouncing a sentence the court cannot rely on probabilities.”¹¹

“The rule “the doubt benefits the accused” is a compliment to the presumption of innocence, an institutional principle that reflects how the great principle of finding truth is found in the matter of probation”.¹²

The text of the legislator “all doubts” must be understood as all doubts that cast doubt, raise questions or make uncertain and doubtful a possible adoption of a judgment convicting the person. Starting from the legal provision that, *each piece of evidence is to be assessed in terms of its relevance, conclusion, usefulness and veracity, and all the evidence as a whole - in terms of their corroboration*” (art. 101 paragraph (1) of the CCP), doubts may arise if the court, examining the evidence at the hearings, cannot decide on the issuance of a conviction or a verdict of acquittal of the defendant. On the same note, that formula will also apply to the phase of the criminal investigation, when, at this stage, the criminal investigation body, following the investigation in all aspects, complete and objective, of the circumstances of the case has not established the truth. Therefore, following the administration of all the evidence, the prosecutor, analyzing this evidence, is on the verge of making a decision, either to send the case to court or to take a decision in favor of the suspect or accused.

In the case *Ajdarić against Croatia*¹³, Decision of 13.12.2011, §. 35, the Court has also held, in cases relating to various matters under article 6 of the Convention in connection with criminal proceedings, that the burden of proof lies with the prosecution and that any doubt should benefit the accused.

¹¹ Gheorghe Cocuța, Magda Cocuța. Aplicarea principiului *in dubio pro reo*. În “*Dreptul*”, nr. 10/2002, p. 123

¹² Ioan Doltu. Prezumția de nevinovăție în legislația românească și în unele legislații ale statelor Europei, în “*Dreptul*”, nr. 4/1998, p. 75.

¹³ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-107989> [accesat: 25.04.2022].

¹¹ Gheorghe Cocuța, Magda Cocuța. Aplicarea principiului *in dubio pro reo*. În “*Dreptul*”, nr. 10/2002, p. 123.

¹² Ioan Doltu. Prezumția de nevinovăție în legislația românească și în unele legislații ale statelor Europei, în “*Dreptul*”, nr. 4/1998, p. 75.

¹³ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-107989> [accessed: 25.04.2022].

legătură cu procedurile penale, că sarcina probei revine acuzării și că orice îndoială ar trebui să beneficieze acuzatul.

Sub acest aspect s-a pronunțat și CC, afirmând că „[...] atunci când dovezile furnizate nu pot conduce la formarea unei convingeri ferme și concordante cu privire la vinovăția persoanei acuzate, instanța de judecată trebuie să aplice principiul in dubio pro reo, potrivit căruia orice dubiu profită inculpatului.”¹⁴

Examinând demersul privind aplicarea față de învinuit a măsurii arestării preventive, judecătorul de instrucție, la etapa aplicării măsurilor preventive, nu este în drept să pună în discuție chestiunea privind vinovăția persoanei, căreia i se incriminează infracțiunea, însă verifică dacă există probe suficiente și indici temeinici ce pot confirma o presupunere rezonabilă că învinuitul a comis o infracțiune.

Într-o hotărâre, cu un impact considerabil în ceea ce privește abuzurile organelor judiciare în materia arestului preventiv, CC a statuat: „Prezumția de nevinovăție nu înseamnă însă că pe parcursul procesului penal nu ar putea fi luate măsuri procesuale împotriva celui cercetat. Ceea ce impune acest principiu este, pe de o parte, că arestarea unei persoane nu înseamnă că la sfârșitul procesului aceasta va fi condamnată, ci că este posibilă orice soluție, inclusiv cea de achitare. Pe de altă parte, atunci când aplică o măsură preventivă, judecătorul nu va pune în discuție chestiunea privind vinovăția persoanei bănuite de a fi comis o infracțiune, ci numai dacă sunt probe sau informații suficiente din care să reiasă bănuiala că acea persoană a comis acea faptă. Persoana supusă unei măsuri preventive, în conformitate cu principiul prezumției de nevinovăție, se consideră nevinovată și trebuie tratată cu nepărtinire și umanism, în condiții ce nu cauzează suferințe fizice sau morale și nu înjosesc demnitatea persoanei. În același timp, Curtea Europeană a stabilit că prezumția este în favoarea eliberării. Astfel, până la condamnare, persoana trebuie prezumată nevinovată și scopul esențial al dispoziției articolului 5§ 3 din Convenție este de a cere eliberarea sa provizorie

The CC also ruled in this regard, stating that, “[...] where the evidence provided cannot lead to the formation of a firm and consistent conviction as to the guilt of the accused person, the court must apply the principle in dubio pro reo, according to which any doubt benefits the defendant.”¹⁴

Examining the application of the measure of pre-trial detention against the accused, the investigating judge, at the stage of applying the pre-trial measures, is not entitled to raise the issue of the guilt of the person charged with the crime, but verifies that there is sufficient evidence and solid indices to support a reasonable presumption that the accused has committed an offense.

In a decision, with a considerable impact on the abuses of judicial bodies in the matter of pre-trial detention, the CC has ruled: “The presumption of innocence does not mean, however, that during the criminal trial no procedural measures could be taken against the investigated person. On the one hand, this principle entails, that the arrest of a person does not definitively mean that he will be convicted at the end of the trial, but that any solution is possible, including acquittal. On the other hand, when applying a precautionary measure, the judge will not discuss the question of the guilt of the person suspected of having committed a crime, but only if there is sufficient evidence or information to show the suspicion that person committed that act. The person subject to a preventive measure, in accordance with the principle of the presumption of innocence, is considered innocent and must be treated impartially and humanely, in conditions that do not cause physical or moral suffering and do not degrade the person’s dignity. At the same time, the European Court has ruled that the presumption is in favor of release. Thus, until the conviction, the person must be presumed innocent and the essential purpose of the provision of Article 5 § 3 of the Convention is to request his provisional release once the need for continued detention has ceased (McKay v.

¹⁴Decizia Curții Constituționale nr. 47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probei din dosarul penal) (pct.56).

¹⁴ Decision of the Constitutional Court no. 47 from 22.05.2018 of inadmissibility of the notification no. 56g/2018 on the exception of unconstitutionality of certain provisions from article 94 paragraph (1) of the Code of Criminal Procedure (exclusion of evidence from the criminal case) (point 56).

odată ce necesitatea continuării detenției a încetat (*McKay v. Regatul Unit [MC], nr. 543/03, § 41*).¹⁵

Prin Decizia CP al CSJ RM s-a constatat că judecătorul de instrucție nu este în drept a se expune asupra nevinovăției persoanei, asumându-și atribuții care îi revin instanței de judecată ce judecă cauza penală în fond.¹⁶

„Regula este în favoarea inculpatului, pentru că statul are posibilități multiple de a verifica prin toate probele posibile dacă acesta este vinovat, în timp ce, în sens invers, inculpatul ar avea posibilități restrânse de a-și dovedi nevinovăția. De asemenea, inculpatul s-ar afla deseori în situația de a proba un fapt negativ, ceea ce l-ar situa aproape de *probatio diabolica*, chiar dacă faptul negativ ar putea fi probat uneori prin fapte pozitive determinate”.¹⁷

Suștinem această poziție, deoarece statul, prin intermediul organelor de urmărire penală, dispune de tot arsenalul de instrumente și pârgii pentru administrarea probelor, ceea ce nu o are persoana acuzată, în special la faza urmăririi penale. Chiar dacă, la această fază, persoana respectivă dispune de garanții procesuale, implicit dreptul la apărare, ultima poate să-și exercite limitat posibilitatea de a aduce probe ce ar demonstra nevinovăția, deoarece aceste probe pot fi obținute la fel de către organul de urmărire penală, la cererea apărării. Prin urmare, atunci când există limita decizională și apar dubiile asupra persoanei că anume aceasta a comis o infracțiune, procurorul trebuie să scoată persoana de sub urmărirea penală, să înceteze urmărirea penală în privința bănuțului sau învinuțului, fie să claseze procesul penal. Aceeași formulă se va aplica și la faza judecării cauzei, unde instanța va emite o sentință de achitare a inculpatului.

Un lucru esențial este că prezumția de nevinovăție poate fi afectată și atunci când din conținutul probelor persoana poate fi declara-

Great Britain [MC], no. 543/03, § 41).¹⁵

By the CC Decision of the SCJ of the Republic of Moldova, it was found that the investigating judge is not entitled to expose himself on the innocence of the person, assuming attributions incumbent on the court that judges the criminal case.¹⁶

“The rule is in favor of the defendant, because the state has multiple possibilities to verify through all possible evidence if he is guilty, while, conversely, the defendant would have limited possibilities to prove his innocence. Also, the defendant would often be in a position to prove a negative fact, which would place him close to *probatio diabolica*, even if the negative fact could sometimes be proven by certain positive facts”.¹⁷

We support this position, because the state, through the criminal investigation bodies, has the entire arsenal of tools and levers for the administration of evidence, which the accused person does not have, especially at the stage of the criminal investigation. Even if, at this stage, the person has procedural guarantees, implicitly the right to defense, the latter may exercise to a limited extent the possibility to bring evidence that would prove innocence, because this evidence can also be obtained by the criminal investigation body, at the request of the defense. Therefore, when there is a decision-making limit and there are doubts about the person that he or she has committed a crime, the prosecutor must remove the person from criminal prosecution, stop the criminal prosecution of the suspect or accused, or close the criminal case. The same formula will apply to the trial phase of the case, where the court will issue a sentence of acquittal of the defendant.

An essential thing is that the presump-

¹⁵ Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv): nr.3 din 23 februarie 2016, §84-86. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 49-54.

¹⁶ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, dos.nr.1r/e-86/2005 din 06.09.2005.

¹⁷ Teodor-Viorel Gheorghe. Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal. Editura Hamangiu, București, 2021, p. 77.

¹⁵ Decision of the Constitutional Court of the Republic of Moldova on the exception of unconstitutionality of the paragraphs (3), (5), (8) and (9) of the article 186 of the Code of Criminal Procedure (the term of pre-trial detention): no.3 of 23 February 2016, §84-86. In: Monitorul Oficial of the Republic of Moldova, 2016, no. 49-54.

¹⁶ Decision of the Criminal College of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova, file.no.1r/e-86/2005 from 06.09.2005.

¹⁷ Teodor-Viorel Gheorghe. Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal. Editura Hamangiu, București, 2021, p. 77.

tă vinovată de comiterea unei infracțiuni. Prin „conținutul probelor” se are în vedere modul în care probele au fost administrate, felul în care organul de urmărire penală și-a motivat actele sale procesuale etc.

„Astfel, în cauza *Bernard contra Franței*, Curtea a admis că prezumția de nevinovăție este incidentă și poate fi încălcată și în etapa administrării probelor.”¹⁸

Analizând această circumstanță și reieșind din practica CEDO, suntem de părerea că unele părți, cum ar fi specialistul sau expertul, trebuie să se abțină de a face aprecieri cu privire la vinovăția unei persoane, chiar și atunci când este chemat de organul de urmărire penală de a da explicații cu privire la raportul de constatare sau, respectiv, a celui de expertiză. Concluziile respective trebuie date doar în limita strictă a întrebărilor organului de urmărire penală și pe măsura specialității, adică doar asupra cercetărilor concrete efectuate cu privire la obiectul constatării sau al expertizei.

Reieșind din prevederile art. 87 alin. (1), (3) și art. 88 alin. (1), (2) ale CPP, specialistul și expertul nu sunt persoane interesate în rezultatele procesului penal și nu pot fi implicate în acest proces ca specialist sau expert în probleme juridice. Am putea deduce, reieșind și din conținutul principiului contradictorialității, că legislatorul a avut în vedere că specialistul și expertul nu-și pot însuși atribuțiile organului de urmărire penală, a procurorului sau a instanței de judecată. Totuși, aceste reglementări nu dictează direct aceste aspecte și, prin urmare, nu pot fi interpretate în acest mod. Într-o astfel de situație, propunem modificarea și completarea acestor norme procesuale, întrucât legea să prevadă concret acest lucru. Totodată, propunem modificarea normelor invocate în așa mod încât acestea să interzică specialistului sau expertului să facă aprecieri cu privire la vinovăția unei persoane. Or, acest fapt ține de competența instanței de judecată.

¹⁸ CEDO, cauza Bernard c. Franței, cererea nr. 22885/93, hotărârea din 23 aprilie 1998, Recueil 1998-II, citat de Alexandra Caramen Lăncrăjan, auditor de justiție, Institutul Național al Magistraturii. Încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarații oficiale ale reprezentanților statului. Revista Forumul Judecătorilor – Nr. 2/2009, p. 114 (p. 116). Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1892104 [accesat: 19.04.2022].

tion of innocence can be affected even when from the content of the evidence the person can be found guilty of committing a crime. The “content of the evidence” refers to the way in which the evidence was administered, how the criminal investigation body motivated its procedural acts, etc.

“Thus, in the case of *Bernard against France*, the Court admitted that the presumption of innocence was incidental and could be infringed at the time of the taking of evidence.”¹⁸

Analyzing this circumstance and based on the practice of the ECHR, we are of the opinion that some parties, such as the specialist or the expert, must refrain from making assessments regarding the guilt of a person, even when summoned by the criminal investigation body to give explanations regarding the finding report or, respectively, the expert report. Those conclusions must be given only within the strict limits of the questions of the criminal investigation body and according to the specialty, i.e. only on the concrete investigations carried out regarding the object of the finding or the expertise.

Proceeding from the provisions of art. 87 paragraphs (1), (3) and art. 88 paragraphs (1), (2) of the Code of Criminal Procedure, the specialist and the expert are not persons interested in the results of the criminal trial and cannot be involved in this process as a specialist or expert in legal matters. We could deduce, also from the content of the adversarial principle that the legislator took into account the fact that the specialist and the expert cannot assume the attributions of the criminal investigation body, of the prosecutor or of the court. However, these regulations do not directly dictate these issues and therefore cannot be interpreted in this way. In such a situation, we propose to amend and supplement these procedural rules, whereas the law specifically provides for this. At the same time, we propose to amend the rules invoked in such a way as to prohibit the specialist

¹⁸ ECHR, the case Bernard v. France, application no. 22885/93, decisions of 23 April 1998, Recueil 1998-II, cited by Alexandra Caramen Lăncrăjan, justice auditor, National Institute of Magistracy. Violation of the presumption of innocence by official statements of state representatives. Magazine Forumul Judecătorilor – No. 2/2009, p. 114 (p. 116). Available: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1892104 [accessed: 19.04.2022].

Totodată, încălcarea principiului prezumției de nevinovăție poate avea loc, după cum am menționat anterior, și prin modul cum organele judiciare (organul de constatare, cel de urmărire penală, procurorul și instanța de judecată) își întocmesc actele procesuale, precum și felul cum aceste organe le motivează.

În cauza *Minelli c. Elvetia* pe lângă altele, s-a constatat o încălcare indirectă a principiului respectiv prin faptul motivării deciziei judecătorești. Curtea a menționat că [...] *Aceasta poate fi adevărat chiar și în absența unei constatări formale; ea evidențiază existența unei motivații care sugerează că tribunalul consideră acuzatul vinovat.* [...]”¹⁹ Astfel, Curtea a notat că decizia instanței de judecată a conținut o motivare prin care se înțelegea că judecătorul care a soluționat litigiul a perceput persoana trimisă în instanță ca fiind deja persoană vinovată.

Există o încălcare a prezumției de nevinovăție dacă o hotărâre judecătorească reflectă sentimentul că un acuzat este vinovat, deși vinovăția sa nu a fost în prealabil stabilită potrivit legii. Este suficient, chiar și în absența unei constatări formale, să existe motive care să sugereze că instanța îl privește pe acuzat ca pe un vinovat (*Hot. CtEDO Nestak c. Slovaciei din 27.02. 2007, §. 88*).²⁰

În cauza *Chesne c. Franței*, s-a constatat că motivarea hotărârilor de arestare preventivă relevă ideea preconcepută cu privire la vinovăția reclamantului, iar nu o simplă descriere a unei suspiciuni rezonabile, în sensul jurisprudenței CtEDO. Instanța europeană a reținut astfel neîndeplinirea condițiilor referitoare la imparțialitatea instanței, deoarece judecătorul francez nu s-a limitat la o apreciere sumară a faptelor de care era acuzat reclamantul pentru a justifica relevanța menținerii în arest a acestuia, ci s-a pronunțat cu privire la existența unor elemente privind vinovăția acestuia prin raportare la acuzația care îi era adusă (*Hot. CtEDO din 22.04.2010, §.37-40*).²¹

Prin urmare, organele de drept trebuie să se abțină să întocmească acte procesuale, prin

or expert from making assessments regarding a person’s guilt. Or, this is within the jurisdiction of the court.

At the same time, the violation of the principle of the presumption of innocence can take place, as mentioned above, by the way, the judicial bodies (the finding body, the criminal investigation body, the prosecutor and the court) draw up their procedural documents, as well as the way these bodies motivate them.

In the case *Minelli v. Switzerland*, among others, an indirect breach of that principle was found in the statement of reasons for the judgment. The court mentioned [...] *This may be true even in the absence of a formal finding; it highlights the existence of a statement suggesting that the court finds the accused guilty.* [...]”¹⁹ Thus, the Court noted that the decision of the court contained a reasoning which meant that the judge who settled the dispute perceived the person sent to court as already guilty.

There is a violation of the presumption of innocence if a court decision reflects the feeling that an accused is guilty, even though his guilt has not been previously established by law. It is sufficient, even in the absence of a formal finding, that there are grounds to suggest that the court regards the accused as guilty (*ECHR Decision Nestak v. Slovakia of 27.02. 2007, §. 88*).²⁰

In the case of *Chesne v. France*, it was found that the reasoning of the pre-trial detention orders revealed the preconceived notion of the applicant’s guilt, and not a simple description of a reasonable suspicion, within the meaning of ECHR case law. The European Court of Justice thus held that the conditions relating to the impartiality of the court had not been met, as the French judge did not confine himself to a summary assessment of the facts of which the applicant was accused in order to justify his detention, but ruled on the existence of evidence to him in relation to the accusation brought against him (*ECHR Decision of 22.04.2010, §.37-40*).²¹

Therefore, the law enforcement bodies

¹⁹Hot.CtEDO din 25.03.1983, §.37. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57540%22%5D%7D>. [accesat: 21.04.2022].

²⁰ Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79608> [accesat: 28.04.2022].

²¹ Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98393> [accesat: 28.04.2022].

¹⁹ECHR Decision of 25.03.1983, §.37. Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57540%22%5D%7D>. [accessed: 21.04.2022].

²⁰ Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79608> [accessed: 28.04.2022].

²¹ Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98393> [accessed: 28.04.2022].

conținutul cărora reiese vinovăția persoanei, chiar și indirect. Aceste organe au obligația și dreptul de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea bănuțitului sau învinutului, însă fără stabilirea vinovăției. Un exemplu elocvent este cauza Diacenco c. României, Hot. CtEDO din 07.02. 2012, §. 62-66,²² în care CtEDO a reținut că, deși în dispozitivul hotărârii Curtea de apel a menținut soluțiile de achitare pronunțate de instanțele inferioare pe latură penală, considerentele hotărârii au același efect obligatoriu ca și dispozitivul pe care îl explică. Deși Curtea de apel a menținut hotărârea de achitare a instanțelor inferioare, în încercarea de a proteja interesele legitime ale pretinsei victime, a afirmat în mod explicit că reclamantul este vinovat de infracțiunea pentru care a fost trimis în judecată, depășind astfel limitele analizei în materia acțiunii civile și punând sub dubiu corectitudinea soluției de achitare. Pe cale de consecință, instanța europeană a constatat încălcată prezumția de nevinovăție.

Exprimarea de suspiciuni cu privire la nevinovăția unui acuzat nu este acceptabilă după pronunțarea unei hotărâri definitive de achitare. Odată ce achitarea, chiar dispusă pentru existența unui dubiu, a devenit definitivă, ea nu este compatibilă cu respectarea art. 6 par. 2 CEDO: exprimarea de dubii cu privire la nevinovăția celui achitat, chiar dacă acestea ar rezulta din considerentele hotărârii de achitare (Hot. CtEDO Vassilios Stravropoulos c. Greciei din 27.09.2007, §. 38).

Considerăm în calitate de problemă practică faptul că organele de drept întocmesc actele procesuale prin utilizarea unor texte și exprimări care fie afectează în mod direct, fie pot afecta prezumția de nevinovăție. Chiar și ordonanța de punere sub învinuire și înaintarea acuzării nu înseamnă că persoana este deja vinovată.

În majoritatea rapoartelor întocmite de ofițerii de urmărire penală în ordinea art. 289 CPP și a rechizitoriilor întocmite de procurori se folosesc texte ca „vinovăția bănuțitului (învinutului) se dovedește prin următoarele probe”, „persoana se face vinovată de comiterea infracțiunii, iar vinovăția acestuia se dovedește prin” etc. Aceste texte, după noi, încălcă prin-

must refrain from drawing up procedural documents, the content of which shows the guilt of the person, even indirectly. These bodies have the obligation and the right to administer evidence both in favor and against the suspect or accused, but without establishing guilt. An eloquent example is the case of Diacenco v. Romania, ECHR Decision of 07.02. 2012, §. 62-66,²² by which the ECHR held that, although in the operative part of the judgment the Court of Appeal upheld the acquittals handed down by the lower courts on the criminal side, the recitals of the judgment have the same binding effect as the operative part. Although the Court of Appeal upheld the decision to acquit the lower courts, in an attempt to protect the legitimate interests of the alleged victim, it explicitly stated that the applicant was guilty of the offense for which he had been prosecuted, thus exceeding the scope of the action analysis and questioning the correctness of the acquittal. As a result, the European court found the presumption of innocence violated.

The expression of suspicions regarding the innocence of an accused is not acceptable after the pronouncement of a final acquittal decision. Once the acquittal, even ordered for the existence of a doubt, has become final, it is not compatible with the observance of art. 6 paragraph 2 of the ECHR concerning the expression of doubts regarding the innocence of the acquitted person, even if they would result from the considerations of the acquittal decision (ECHR Decision Vassilios Stravropoulos v. Greece of 27.09.2007, §. 38).

We consider as a practical problem the fact that the law enforcement bodies draw up the procedural acts by using texts and expressions that directly affect or may affect the presumption of innocence. Even an ordinance and indictment do not mean that the person is already guilty.

In most of the reports prepared by the criminal investigation officers in the order of art. 289 of the CCP and of the indictments drawn up by the prosecutors, the following texts are used: “the guilt of the suspect (accused) is proved by the following evidence”, “the person is guilty of committing the crime,

²² Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123624> [accesat: 25.04.2022].

²² Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123624> [accessed: 25.04.2022].

ciplul respectiv, deoarece nici ofițerii de urmărire penală și nici procurorii nu sunt abilitați cu atribuțiile instanței de judecată (a se vedea principiul contradictorialității) și, respectiv, nu au dreptul să declare persoana vinovată. În aceste acte procesuale trebuie folosite texte ce nu afectează acest drept, precum: „există suficiente probe pentru a-l pune sub învinuire și a-i înainta acuzarea” sau „probele administrate în faza urmăririi penale sunt suficiente pentru a înainta cauza în instanța de judecată în privința învinutului.” etc. Texte și expresii asemănătoare care pot încălca prezumția de nevinovăție sunt utilizate și în alte acte procesuale, în special cele de dispunere, cum ar fi: ordonanțele de percheziție, de ridicare, de dispunere a măsurilor speciale de investigații, de punere sub sechestru etc.

Cum s-ar încălca prezumția de nevinovăție în cazul în care, în urma probelor administrate, urmărirea penală în privința persoanei s-ar înceta? Poate fi afectată prezumția de nevinovăție prin conținutul ordonanței respective?

„Actul prin care încetează urmărirea penală nu trebuie însă să conțină constatări sau sugereări ale existenței vinovăției. Încetarea urmăririi penale nu dă dreptul la despăgubiri sau cheltuieli de judecată dar, din jurisprudența Curții Europene, s-a desprins posibilitatea constatării unei încălcări a prezumției de nevinovăție dacă hotărârea prin care se refuză acordarea cheltuielilor echivalează cu o constatare de culpabilitate, dacă această culpă nu a fost stabilită anterior pe cale judiciară iar reclamantul nu a avut posibilitatea exercitării dreptului la apărare în ceea ce privește vinovăția, în procesul ce are ca obiect rambursarea cheltuielilor.”²³

„Instanța europeană a decis că în situația în care s-a dispus încetarea urmăririi penale a unei persoane, împrejurarea că aceasta nu a fost condamnată penal nu este de natură s-o împiedice să „beneficieze” de prezumția de nevinovăție „în orice altă procedură, de orice natură, inclusiv în cadrul unei proceduri disciplinare.”²⁴

²³ Corneliu Bîrsan. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Volumul I. Ed. All Beck, p. 541.

²⁴ Corneliu Bîrsan. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Ediția 2. Editura C.H. Beck, București, 2010, p. 535.

and his guilt is proved by” etc. These texts, in our view, violate that principle, because neither the criminal investigation officers nor the prosecutors are empowered with the powers of the court (see the principle of adversarial proceedings) and, respectively, have no right to plead guilty. Texts that do not affect this right should be used in these procedural acts, such as: “there is sufficient evidence to prosecute and forward the charge” or “evidence administered in the criminal investigation phase is sufficient to bring the case to court regarding the accused” etc. Texts and similar expressions that may infringe the presumption of innocence are also used in other procedural acts, in particular those of disposition, such as: ordinances for search, lifting, ordering special investigative measures, sequestration etc.

How would the presumption of innocence be violated if, as a result of the evidence administered, the criminal prosecution of the person ceased? Can the presumption of innocence be affected by the content of that ordinance?

“However, the act terminating the criminal investigation must not contain findings or suggestions of the existence of guilt. Termination of criminal proceedings does not entitle to compensation or costs but, from the case law of the European Court, the possibility of finding a breach of the presumption of innocence has been established if the decision refusing to grant costs amounts to a finding of guilt, if this guilt has not been established previously in court and the plaintiff did not have the opportunity to exercise his right to defense in respect of guilt, in the process of reimbursing.”²³

“The European Court has ruled that in the event that a person has been prosecuted, the fact that he or she has not been criminally convicted is not such as to prevent him or her from “benefiting” from the presumption of innocence “in any other proceedings of any kind, including in disciplinary proceedings.”²⁴

An important thing is that compared to

²³ Corneliu Bîrsan. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Volumul I. Ed. All Beck, p. 541.

²⁴ Corneliu Bîrsan. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Ediția 2. Editura C.H. Beck, București, 2010, p. 535.

Un lucru important este că, comparativ cu alte principii, de pildă cel al legalității, asigurării dreptului la apărare, dreptului la un proces echitabil etc., o dată ce acestea au fost încălcate, duc fie la nulitatea actelor procesuale, fie la inadmisibilitatea probelor, pe când încălcarea prezumției de nevinovăție nu duce la aceste sancțiuni procesuale. Acest principiu nu afectează nici soluția pe cauza penală.

„Încălcarea prezumției de nevinovăție ca drept subiectiv nu duce la nulitatea actelor care au adus atingere acestui drept, ci poate conduce la atragerea răspunderii delictuale a persoanei vinovate sau a autorității.”²⁵

Un element important este folosirea în procesul civil a materialelor din cauza penală în care persoana a fost achitată, scoasă de sub urmărirea penală sau urmărirea penală a fost încetată în privința acesteia. În acest caz este sau nu afectată prezumția de nevinovăție a persoanei?, și în general, pot fi admise aceste materiale pentru a fi anexate la cererea de chemare în judecată?

„Folosirea unor probe din procesul penal în care s-a dispus achitarea, în procesul civil ulterior nu-i schimbă acestuia natura și nu atrage incidenta paragrafului 2 al articolului 6 din Convenție. În acest sens poate fi consultată jurisprudența Curții și opiniile Comisiei în cauze precum *X contra Austriei*. În *White contra Suediei*, Curtea a stabilit că garanția instituită de Convenție nu este incidentă când nu exista nici măcar riscul iminent ca o persoană să devină acuzată în materie penală.”²⁶

Prin urmare, în cazul în care o persoană se adresează cu o cerere de chemare în judecată în temeiul Legii nr. 1545 din 25.02.1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, această persoană poate anexa la cerere copii ale documentelor procesuale care demonstrează lezarea unui drept. Pe de altă parte, statul, prin

other principles, such as legality, ensuring the right to defense, the right to a fair trial, etc., once they have been violated, they lead to the nullity of procedural documents or the inadmissibility of evidence, while the violation presumption of innocence does not lead to these procedural sanctions. This principle does not affect the solution to the criminal case either.

“Violation of the presumption of innocence as a subjective right does not lead to the nullity of the acts that infringed this right, but may lead to the criminal liability of the guilty person or the authority.”²⁵

An important element is the use in the civil process of the materials due to the criminal case in which the person was acquitted, removed from the criminal investigation or the criminal investigation was terminated in respect of him. In this case, is the presumption of innocence of the person affected or not?, and overall, can these materials be accepted for attachment to the summons?

“The use of evidence from the criminal proceedings in which the acquittal was ordered, in the subsequent civil proceedings does not change its nature and does not attract the incident of paragraph 2 of Article 6 of the Convention. In this regard, the case law of the Court and the views of the Commission in cases such as *X against Austria* can be consulted. In the case *White against Sweden*, the Court held that the guarantee established by the Convention is not incidental when there is not even the imminent risk of a person being prosecuted in criminal matters.”²⁶

Therefore, if a person files a lawsuit under Law no. 1545 of 25.02.1998 on how to repair the damage caused by the illicit actions of the criminal investigation bodies, the prosecutor’s office and the courts, this person may attach to the request copies of procedural documents proving the violation of a right. On the other hand, the state, through its bodies, can

²⁵ Denisa Barbu. Drept procesual penal. Partea generală. Editura Lumen, Iași, 2016, p. 32.

²⁶ Lancranjan Alexandra Carmen. Încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarații oficiale ale reprezentanților statului. Coordonator lucrare: Mihai Selegean. Institutul national al magistraturii, București, 2009, p. 9. Disponibil: https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2011-03-9-8374414-0-prezumtia-nevinovatie-studiu-inm.pdf [accesat: 25.04.2022].

²⁵ Denisa Barbu. Drept procesual penal. Partea generală. Editura Lumen, Iași, 2016, p. 32.

²⁶ Lancranjan Alexandra Carmen. Încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarații oficiale ale reprezentanților statului. Coordonator lucrare: Mihai Selegean. Institutul national al magistraturii, București, 2009, p. 9. Disponibil: https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2011-03-9-8374414-0-prezumtia-nevinovatie-studiu-inm.pdf [accesat: 25.04.2022].

intermediul organelor sale, poate să prezinte și el asemenea documente. Acest lucru nu încalcă prezumția de nevinovăție a persoanei.

„Atunci când sunt atașate la dosarul cauzei antecedentele penale ori fișa de cazier judiciar, simpla lor prezență și posibilitatea judecătorului de a le consulta nu atrage în mod independent o încălcare a articolului 6-2. Cu toate acestea, dacă inculpatul consideră că atașarea cazierului judiciar la dosarul cauzei a influențat instanța în deliberare, acesta trebuie să dovedească în ce mod a fost influențat judecătorul. În acest caz există o obligație a reprezentanților statului de a da posibilitatea administrării de probe pentru dovedirea acestui fapt.”²⁷

Modalitatea respectivă „de influență” a judecătorilor poate avea loc nu doar la judecarea fondului cauzei, ci și atunci când în privința învinutului sau inculpatului se pot aplica măsuri preventive, în special arestul. Totuși, doada în acest caz aparține învinutului sau inculpatului. Prin urmare, această circumstanță este aplicabilă nu doar fazei de judecată, ci și fazei de urmărire penală.

În cauza *Albert și Le Compte c. Belgiei*²⁸ din 10.02.1983, §. 40, CtEDO a subliniat că „*Consiliul Provincial a ținut într-adevăr seama de antecedentele reclamantei în scopul stabilirii sancțiunii [...] Consiliul Provincial și-a întemeiat opinia pe o serie de factori concordanți, inclusiv declarațiile proprii ale dr. Albert. În cele din urmă, în nicio etapă dr. Albert nu a oferit dovezi în contrariu.*”

Este de menționat faptul că inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție chiar și după pronunțarea unei hotărâri de condamnare în primă instanță, pe parcursul judecării în apel, legiuitorul reglementând caracterul suspensiv al apelului (CtEDO, Hot. CtEDO *Konstas c. Greciei* din 24.05.2011, §. 36).²⁹

Pe cale de consecință, CtEDO a apreciat că instanța de recurs, în timp ce dispunea încetarea procesului penal, a pus sub îndoială nevinovăția reclamantului pronunțându-se cu privire la vinovăția acestuia potrivit Codului penal, încălcând

also present such documents. This does not violate the person's presumption of innocence.

“When criminal background or criminal records are attached to the case file, their mere presence and the possibility for the judge to consult them do not independently lead to a violation of Article 6-2. However, if the defendant considers that the attachment of the criminal record to the case file influenced the court in the deliberation, he must prove how the judge was influenced. In this case there is an obligation of the representatives of the state to give the possibility to administer evidence to prove this fact.”²⁷

That “influence” of judges can take place not only when judging the merits of the case, but also when preventive measures can be applied to the accused or defendant, in particular the arrest. However, the evidence in this case belongs to the accused or defendant. Therefore, this circumstance is applicable not only to the trial phase, but also to the criminal investigation phase.

In the case *Albert and Le Compte v. Belgium*²⁸ of 10.02.1983, §. 40, the ECHR stressed that, “*The Provincial Council really took into account the applicant's background in order to determine the sanction [...] The Provincial Council based its opinion on a number of concordant factors, including Dr. Albert's own statements. Finally, Dr. Albert did not provide evidence to the contrary at any stage.*”

It should be mentioned that the defendant benefits from the presumption of innocence even after pronouncing a conviction in the first instance, during the trial on appeal, the legislator regulating the suspensive nature of the appeal (ECHR, ECHR Decision *Konstas v. Greece* of 24.05.2011, §. 36).²⁹

Consequently, the ECHR found that the court of appeal, while ordering the termination of the criminal proceedings, questioned the innocence of the plaintiff, ruling on his guilt according to the Criminal Code, violating the provisions of art. 6 paragraph 2 of the ECHR (ECHR Decision,

²⁷ Mihail Udriou. Ovidiu Predescu, *Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal român*, Tratat, Ed. All Beck p.. 625.

²⁸ Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57422> [accesat: 25.04.2022].

²⁹ Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104857> [accesat: 28.04.2022].

²⁷ Mihail Udriou. Ovidiu Predescu, *Protectia europeana a drepturilor omului si procesul penal roman*, Tratat, Ed. All Beck p.. 625.

²⁸ Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57422> [accessed: 25.04.2022].

²⁹ Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104857> [accessed: 28.04.2022].

dispozițiilor art. 6 parag. 2 CEDO (Hot. CtEDO, Didu c. României, din 14.04.2009, §. 40-43).³⁰

Tot astfel, în cauza *Caraian c. României*³¹, Hot. din 23.06.2015, CtEDO a reținut încălcarea prezumției de nevinovăție prin dispunerea unei soluții de netrimitere în judecată ca urmare a constatării intervenției prescripției răspunderii penale, în condițiile în care în cuprinsul ordonanței procurorului s-a reținut vinovăția reclamantului pentru complicitate la înșelăciune și fals în înscrisuri sub semnătură privată, mențiune preluată ulterior și în încheierea judecătorului care, sesizat fiind cu plângere împotriva soluției, a reținut aceeași situație de fapt.

În concluzie: În vederea garantării efective și legale a prezumției de nevinovăție, în baza analizei practicii naționale și internaționale, implicit a celei europene, este necesară modificarea și completarea art. 8 CPP, astfel încât:

- să interzică oricărui participant la proces să facă aprecieri cu privire la vinovăția bănuțitului, învinuitului, inculpatului;
- să interzică organului de constatare, celui de urmărire penală și procurorului întocmirea și motivarea actelor procesuale cu texte și expresii care lasă să se înțeleagă că cel urmărit penal sau cel trimis în judecată este persoana vinovată.

Didu v. Romania, of 14.04.2009, §. 40-43).³⁰

Likewise, in the case of *Caraian v. Romania*³¹, Decision of 23.06.2015, the ECHR held the violation of the presumption of innocence by ordering a non-prosecution solution following the finding of the intervention of the prescription of criminal liability, given that the prosecutor's order contained the plaintiff's guilt for complicity in fraud and forgery of documents under signature, subsequently and in the conclusion of the judge who, being notified with a complaint against the solution, retained the same factual situation.

In conclusion: In order to guarantee the effective and legal presumption of innocence, based on the analysis of the national and international practice, implicitly of the European one, it is necessary to modify and complete art. 8 of the CCP, in such a way, that:

- to prohibit any participant in the trial from making assessments regarding the guilt of the suspect, the accused, the defendant;
- to prohibit the investigating body, the criminal investigation body and the prosecutor from drawing up and motivating the procedural documents with texts and expressions that imply that the person prosecuted or the one sent to court is the guilty person.

³⁰ Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122778> [accesat: 25.04.2022].

³¹ Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155858> [accesat: 28.04.2022].

³⁰ Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122778> [accessed: 25.04.2022].

³¹ Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155858> [accessed: 28.04.2022].

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Corneliu Bîrsan. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Ediția 2. Editura C.H. Beck, București, 2010.
2. Tudor Osoianu și alții. Drept procesual penal. Partea generală. Ed. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2009.
3. Denisa Barbu. Drept procesual penal. Partea generală. Editura Lumen, Iași, 2016.
4. Lancranjan Alexandra Carmen. Încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarații oficiale ale reprezentanților statului. Coordonator lucrare: Mihai Selegean. Institutul national al magistraturii, București, 2009, p. 9. Disponibil: https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2011-03-9-8374414-0-prezumtia-nevinovatie-studiu-inm.pdf [accesat: 25.04.2022].
5. Mihail Udrioiu. Ovidiu Predescu, Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român, Tratat, Ed. All Beck.
6. Jeremy McBride. Drepturile omului și procedura penală. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului Ediția. Consiliul Europei, Ediția a 2-a, octombrie 2019, publicație în limba română.
7. Gheorghe Cocuța, Magda Cocuța. Aplicarea principiului *in dubio pro reo* în „Dreptul”, nr. 10/2002, p. 123.
8. Ioan Doltu. Prezumția de nevinovăție în legislația românească și în unele legislații ale statelor Europei, în „Dreptul”, nr. 4/1998, p. 75.
9. Teodor-Viorel Gheorghe. Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal. Editura Hamangiu, București, 2021, 489 p.
10. Ghid privind art. 6 din Convenție – Dreptul la un proces echitabil (latura penală). Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014, pct. 201. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ROM.pdf [accesat: 26.04.2022].
11. Шаталов А.С. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебный курс, Том I, Общие положения, Издательский дом МПА-Пресс. Москва - Великий Новгород, 2012.
12. Decizia Curții Constituționale nr. 47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesiunii nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal) (pct.56).
13. Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv): nr.3 din 23 februarie 2016, §84-86. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 49-54.
14. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, dos. nr.1r/e-86/2005 din 06.09.2005.
15. Hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 23.02.2016 privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv) (pct. 83, 84). Disponibilă: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h323022016ro2aa9d.pdf> [accesat: 27.04.2022].
16. Hotărârea Curții Constituționale nr. 27 din 30 octombrie 2018 privind controlul constituționalității unor dispoziții din articolul 185 din Codul de procedură penală (arestarea preventivă în cazul în care persoana nu și-a recunoscut vina în privința comiterii faptei imputate) (Sesizările nr. 130g/2018, nr. 133g/2018, nr. 134a/2018 și nr. 143g/2018) §82.
17. CtEDO, cauza *Țurcan și Țurcan c. Moldovei*, hotărârea din 23.10.2007, §. 51, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112787> [accesat: 27.04.2022].
18. CtEDO, cauza *Ajdarić contra Croației*, hotărârea din 13.12.2011, §. 35, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-107989> [accesat: 25.04.2022].
19. CtEDO, cauza *Bernard c. Franței*, hotărârea

- din 23.04.1998, disponibilă: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1892104 [accesat: 19.04.2022].
20. CtEDO, cauza *Minelli c. Elvetiei*, hotărârea din 25.03.1983, §.37. disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57540%22%5D%7D>. [accesat: 21.04.2022].
 21. CtEDO, cauza *Nestak c. Slovaciei*, hotărârea din 27.02. 2007, §. 88, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79608> [accesat: 28.04.2022].
 22. CtEDO, cauza *Chesne c. Franței*, hotărârea din 22.04.2010, §.37-40, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98393> [accesat: 28.04.2022].
 23. CtEDO, cauza *Diacenco c. României*, hotărârea din 07.02.2012, §. 62-66, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123624> [accesat: 25.04.2022].
 24. CtEDO, cauza *Albert și Le Compte c. Belgiei*, hotărârea din 10.02.1983, §. 40, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57422> [accesat: 25.04.2022].
 25. CtEDO, cauza *Konstas c. Greciei*, hotărârea din 24.05.2011, §. 36, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104857> [accesat: 28.04.2022].
 26. CtEDO, cauza *Didu c. României*, hotărârea din 14.04.2009, §. 40-43, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122778> [accesat: 25.04.2022].
 27. CtEDO, cauza *Caraian c. României*, hotărârea din 23.06.2015, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155858> [accesat: 28.04.2022].

Despre autor:

Dinu OSTAVCIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ostavciuc@mail.ru

About author:

Dinu OSTAVCIUC,
PhD, associate professor
rector of the Academy “Ștefan cel Mare”
of the MIA,
e-mail: ostavciuc@mail.ru